

SOCIOLOŠKI POGLED (1)

KULTURA IN DRUŽBA (kultura je lahko NAUČENA ali SKUPNA)

- kultura in vedenje – usmerja človekovo delovanje in določa človekov pogled na življenje
- socializacija
- norme in vrednote – norme se uveljavljajo s pozitivnimi in negativnimi sankcijami, ki so lahko formalne ali neformalne. Vrednota je prepričanje, da je nekaj dobro in zaželeno
- status in vloga – status je lahko :
 - o pripisan – stalen
 - o pridobljen – ni za stalno določen, je rezultat določene mere načrtnega delovanja

TEORIJE O DRUŽBI

1. FUNKCIONALIZEM (Durkheim, Parsons)

- sistem – deli družbe so medsebojno povezani
- vedenje v družbi je strukturirano ⇒ odnos strukture do družbe kot celote
- funkcionalni predpogoji – temeljne potrebe, ki morajo biti izpolnjene, da sistem deluje
- vrednotni konsenz – soglasje članov družbe o vrednotah

2. KONFLIKTNI POGLEDI – MARKSIZEM

- proizvodjalne sile + družbeni proizvodni odnosi = **EKONOMSKA BAZA ali INFRASTRUKTURA DRUŽBE**
- ostale vidike družbe, ki jih imenujemo **SUPERSTRUKTURA ali DRUŽBENA NADSTAVBA** veliki meri določa ekonomska baza

SKUPNE TOČKE MARKSIZMA IN FUNKCIONALIZMA

- splošna razlaga družbe kot celote ⇒ makroteoriji
- družbo pojmujeta kot sistem ⇒ sistemski teoriji
- sistem je po njunem tisti, ki oblikuje človeško vedenje;
 - o funkcionalizem ⇒ vedenje usmerjajo norme in vrednote družbenega sistema
 - o marksizem ⇒ vedenje določa ekonomska baza

3. **INTERAKCIONIZEM** – poudarja pomembnost človeškega ravnanja pri oblikovanju družbe
 - razumevanje delovanja zahteva interpretacijo pomenov
 - pojem 'jaza' se razvije iz interakcijskih procesov ⇒ **Charles Cooley** – zrcalni jaz
 - raziskovanje konstrukcije pomena v interakcijskih procesih ⇒ kako akterji interpretirajo jezik, geste, videz in vedenje drugih
 - vloge so nejasne, dvoumne in meglene
 - z interakcionističnega vidika so vloge, pomeni in definiciji situacije predmet pogajanj v interakcijskih procesih

POGLEDI NA ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE

1. POZITIVIZEM:

- najvplivnejši poskus uporabe naravoslovne metodologije v sociologiji – **A. Comte** ⇒ vedenje ljudi je možno objektivno meriti ⇒ omogoči ugotavljanje vzrokov in posledic
- dejavniki, ki jih ni možno neposredno opazovati (pomeni, občutki) niso pomembni in so lahko zavajajoči
- poudarek na dejstvih in vzročno – posledičnih odnosih
-

2. TEORIJA DRUŽBENEGA DELOVANJA

- predmeta družbenih in naravoslovnih znanosti sta različna
- ljudje **ZAVESTNO** delujejo (misli, občutki, pomeni, cilji)
- **Max WEBER** – 'sociološki pogled mora izhajati iz opazovanja in teoretične interpretacije subjektivnih duševnih stanj akterjev'

3. FENOMENOLOGIJA

- razumevanje pomenov, ki jih v svojem vsakdanjem življenju uporabljajo člani družbe
- ljudje osmišljajo svet tako, da ga kategorizirajo

SOCIOLOGIJA IN VREDNOTE

- pozitivistični pristop predpostavlja, da je znanost o družbi možna ⇒ možno objektivno opazovanje in analiza družbenega življenja

- ni možna znanost o družbi ⇒ sociologija se ne more otresti ideologije (niz verovanj in vrednot, ki odražajo interese posamezne družbene skupine)
 - **MARKSIZEM**: ideologija vladajočega razreda
 - **Mannheim**: ideologija in utopična ideologija
 - o zagovarja popolno spremembo v družbeni strukturi
 - o želena podoba bodočega družbenega reda
 - o temelj marksistične ideologije
 - funkcionalizem je oblika vladajoče ideologije, ki opravičuje obstoječe stanje; izraz funkcija povezuje z idejo dobrega
- Obe teoriji (funkcionalizem in marksizem) imata ideološko podlago

SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA

- skupen cilj sociologov: razumevanje in razlaga družbenega sveta
- družbena struktura in družbena interakcija (**Max Weber, Anthony Giddens**) ⇒
 - o **Mills** – sociološka imaginacija: sociološka imaginacija je sposobnost, da se hkrati preučuje družbena struktura in življenje posameznikov; omogoča ljudem razumeti njihove zasebne težave glede na javne probleme
 - sociologija bi morala preučevati biografije posameznikov v okviru zgodovine družb

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA (2)

UVOD

egalitarizem, družbena neenakost – posebna oblika družbene neenakosti ⇒ družbene skupine druga nad drugo glede na UGLED in PREMOŽENJE

DRUŽBENA NEENAKOST IN DRUŽBENA STRATIFIKACIJA ⇒ HIERARHIJA

- pomeni hierarhijo družbenih skupin
- družbene razrede je nadomestila nepretrgana hierarhija neenakih pozicij
- hierarhija posameznikov, ki je zamenjala hierarhijo družbenih skupin
- slojevske subkulture ⇒ družbena mobilnost (odprti sistemi – visoka mobilnost, zaprti sistemi – nizka mobilnost – položaj posameznika pripisan ali pridobljen)
- če imajo pripadniki družbene skupine podobne razmere in isto subkulturo ⇒ SKUPNA IDENTITETA
- življenjske možnosti – kako položaj v stratifikacijskem sistemu vpliva na posameznika

Družbena nasproti naravni neenakosti

- biologija in neenakost – neenakost na biološki podlagi (rasna diskriminacija)
- racionalizacija – družbeno neenakost prikažejo kot racionalno in sprejemljivo

Družbena stratifikacija – funkcionalistični pogled

- prispevek stratifikacije k **VZDRŽEVANJU DOBROBITI DRUŽBE**

Talcott Parsons – stratifikacija in vrednote

- recipročen odnos med družbenimi skupinami

- organizacija in načrtovanje
- moč za doseganje kolektivnih ciljev
- stratifikacija je funkcionalna (ker služi integraciji) in neizogibna ⇒ ker izhaja iz skupnih vrednot

Kinglsey Davis in W. Moore – dodelitev in izvrševanje vlog

- funkcionalni predpogoj je učinkovita dodelitev in izvrševanje vlog – mehanizem za to je družbena stratifikacija ⇒ najsposobnejše na najbolj funkcionalna mesta

funkcionalna pomembnost – kateri položaji so funkcionalno najpomembnejši

- družbena stratifikacija kot funkcionalna nujnost
- družbena neenakost je neizogibna značilnost človeške družbe

Melvin M. Tumin – kritika **Davisa in Moora**

- nejasna funkcionalna pomembnost
- zanemarjata vpliv moči na neenako razporeditev nagrad
- ? zaloga talentov
- ? usposabljanje
- družbena stratifikacija kot ovira za motivacijo
- neenakost možnosti
- družbena stratifikacija prej sila delitve kot integracije

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – POGLED NOVE DESNICE

- temelji na liberalizmu 19. st.
- svobodni trg kot najboljša podlaga za organiziranje družbe
- odpraviti pretirano poseganje države v gospodarstvo

Peter Saunders – stratifikacija in svoboda

- ocena funkcionalistične teorije
- kapitalistične družbe so meritokratske ⇒ tržne sile nujno nagrajujejo zaslužnost
- neenakosti med razredi so posledica genskih razlik
- 3 vrste neenakosti:
 - o **FORMALNA ali PRAVNA NEENAKOST**
 - o **ENAKOST MOŽNOSTI** – vsi imajo enake možnosti, da postanejo neenaki
 - o **KONČNA ENAKOST**

- ideja upravičenosti – upravičenosti je zadoščeno, če ljudje smejo obdržati tisto, kar jim pripada
- neenakost je upravičena, ker podpira ekonomsko rast ⇒ tekmovanje
- kapitalizem je dinamičen, ker je neenak
- **KRITIKA** novodesničarskega pogleda
 - o podcenjevanje možnih negativnih učinkov stratifikacije na integracijo
 - o **Gordon Marshall in Adam Swift** – družbeni razred in družbena pravičnost ⇒ teza meritokracije

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – MARKSISTIČNI POGLED

- stratifikacija kot struktura delitve_ razred je družbena skupina, katere člani imajo skupen odnos do proizvodnih sredstev (fevdalizem, kapitalizem)
- razredi in zgodovinske dobe: zahodna družba se je razvijala v 4 glavnih dobah:
 - o PRIMITIVNI KOMUNIZEM
 - o ANTIČNA DRUŽBA
 - o FEVDALNA DRUŽBA
 - o KAPITALISTIČNA DRUŽBA
- presežno premoženje, zasebna lastnina; presežna vrednost ⇒ dobiček
- kapitalistična ekonomija in izkoriščanje
- ideologija vladajočega razreda
- razredni boj, brezrazredna družba
- RAZRED PO SEBI = družbena skupina, katere članom je skupen enak odnos do proizvodnih sredstev
- RAZRED ZA SEBE = razredna solidarnost, kolektivno delovanje, razredna zavest
- polarizacija dveh glavnih razredov ⇒ homogen delavski razred, pavperizacija, mala buržoazija

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA – WEBERJANSKI POGLED

- stratifikacija izhaja iz boja za redke vire v družbi
- tržni položaj
- v kapitalistični družbi razlikuje:
 - o višji razred z lastnino
 - o beloovratniški delavci brez lastnine
 - o mala buržoazija
 - o razred manualnih delavcev
- statusna skupina / statusni položaj: medtem ko se razred nanaša na **EKONOMSKI** položaj, se status nanaša na neenakomerno porazdelitev **DRUŽBENE ČASTI**
- socialna zaprtost kast, samorekrutacija elit – npr. le iz zasebnih šol
- stranke skrbijo za pridobivanje družbene moči

Spremembe v britanskem stratifikacijskem sistemu

- spremembe v poklicni strukturi
- spremembe v razporeditvi dohodka – merjenje porazdelitve dohodkov:
 - o IZVIRNI DOHODEK
 - o BRUTO DOHODEK
 - o RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK
 - o DOHODEK Z ODBITIM DAVKOM
 - o KONČNI DOHODEKdohodnina je progresivni davek
- spremembe v porazdelitvi premoženja
otržno in netržno (plače in neprenosljive pokojnine) premoženje

RAZREDI V KAPITALISTIČNIH DRUŽBAH

ZGORNJI RAZRED

John Westergaard in Henrietta Resler – marksističen pogled na vladajoči razred

- zagovarjata konvencionalni marksistični pogled na vladajoči razred, ki za njiju še obstaja
- družbene spremembe niso porazdelile premoženja in moči
- VB obvladuje vladajoči razred
- koncentracija premoženja v rokah maloštevilčne manjšine

Peter Saunders – novodesničarski pogled na višje razrede

- upad družinskega lastništva podjetij pomeni, da vladajoči razred, katerega obstoj temelji na lastništvu proizvodjalnih sredstev, ne obstaja več ⇒ zanika obstoj vladajočega razreda
- menedžerska revolucija = prenos dejanskega nadzora nad industrijo od lastnika k menedžerjem, kar spodkoplje moč kapitalističnega razreda
- vplivna ekonomske elita namesto vladajoči kapitalistični razred
- družbi ne vladajo najbogatejši

John Scott – kdo vlada Britaniji?

- priznava vladajoči razred
- lastnina za uporabo
- kapitalisti posedujejo lastnino za moč
- kapitalistični razred vključuje direktorje, uspešne podjetnike

- oblastni blok, oblastna elita ⇒ ljudje iz tega bloka zasedajo ključne položaje v državi

SREDNJI RAZRED

- posamezniki z nemanualnimi poklici
- **Marx** in srednji razred – Marx priznava srednji razred: člani male buržoazije (trgovci, mali podjetniki)

Od tukaj ponovno skripta

ZGORNJI SREDNJI RAZRED

Profesije in razredna struktura

- profesionalce so obravnavali kot proizvajalec in proizvod industrializacije
- višji in nižji profesionalci
- funkcionalistični pogled na profesije (**Bernard Barber**)
- veberjanski pogled na profesije (profesionalizem kot tržna strategija) ⇒ **Mills** vidi nekatere profesionalce kot člane 'elite moči', ki obvladuje družbo
- dekvafikacija profesij ⇒ proletariziranost ⇒ marksist **Harry Braverman**
- upadajoča neodvisnost profesij

Barbara in John Ehrenreich (neomarksista) – profesionalno – menedžerski razred (**E. Wright** ga zavrača): to so plačani umski delavci, ki nimajo v lasti proizvodnih sredstev

- veberjanske teorije poudarjajo pomen tržnega položaja ljudi v poklicih (po **Goldthorpu**: storitveni razred – nižja in višja stopnja)

NIŽJI SREDNJI RAZRED

- proletarizacija - rutinski beli ovratniki so postali del proletariata

Harry Braverman – dekvafikacija rutinskega dela – ker je bilo mnogo rutinskih nemanualnih delavcev

David Lockwood – veberjanski pogled

- zanika, da bi se administrativni ('položaj statusne dvoumnosti) delavci proletarizirali (je pa vodeno v ločene oddelke)
- 3 vidiki razrednega položaja:
 - o **TRŽNI** položaj – plača, stabilnost zaposlitve, možnost napredovanja

- o **DELOVNI** – odnosi pri delu
- o **STATUSNI** – stopnja ugleda

John M. Goldthorpe – administrativni delavci kot vmesni sloj (družbeno mobilni) med delavskim in srednjim razredom (delavskim in strokovnim razredom)

A. Stewart, K. Brandy in R. M. Blackburn – administrativni delavci in družbena mobilnost

- administrativno delo je le poklicna kategorija, skozi katero ljudje prehajajo

R. Crompton in G. Jones – obramba teze o proletarizaciji

- dekvalifikacija tesno povezana z uvedbo računalnikov
- administrativni delavci so beloovratniški proletariat

C. Marshall, H. Newby, D. Rose in C. Vogler – administrativni delavci in delavci v uslužnostnih zavodih

- zavrnitev proletarizacije

SREDNJI RAZRED ALI SREDNJI RAZREDI

Anthony Giddens (strogo sledi **Webru**) – en sam srednji razred ⇒ lahko prodajajo svojo mentalno delovno silo za razliko od manualnih delavcev

John M. Goldthorpe – storitveni (najvišji: veliki lastniki, upravitelji, menedžerji, profesionalci) in vmesni razred (slabši tržni in delovni položaj – administrativni delavci, delavci v uslužnostnih zavodih)

K. Roberts, F. G. Cook, S. C. Clark in E. Semeonoff – fragmentirani (še bolj razdeljen) srednji razred

- beloovratniški delavci
- marksisti uvrščajo nemanuelne delavce v delavski razred
- trdijo, da je srednji razred vedno bolj razdeljen na vrsto različnih slojev, ki ima vsak poseben pogled na položaj v stratifikacijskem sistemu

o predstava o družbi množičnega srednjega razreda

o stisnjeni srednji razred – majhni podjetniki

o natančno gradirana lestev – 4 ali več slojev

o proletarska predstava o družbi (označili kot delavski razred)

- raznolikost razrednih predstav, tržnih položajev, tržnih strategij in interesov belih ovratnikov nakazuje, da postaja srednji razred vse bolj fragmentiran

N. Abercrombie in J. Urry (težko najti pravi srednji razred) – polarizirani srednji razred (veberjanski in marksistični pristop)

Mike Savage, James Barlow, Peter Dickens in Tony Fielding – lastnina, birokracija in kultura

- srednji razred ni spojena skupina
- tri glavne skupine:
 - o lastninsko premoženje – samozaposleni, mali delodajalci
 - o organizacijsko premoženje – velike birokratske organizacije, menedžerji
 - o kulturno premoženje – rezultati v izobraževanju
- postfordizem – proizvodnja manjših serij bolj specializiranih proizvodov v manj hierarhičnih in bolj fleksibilnih podjetjih

DELAVSKI RAZRED

- tržni položaj manualnih delavcev slabši od nemanualnih delavcev
- življenjske možnosti so zaradi tega slabše
- subkultura delavskega in subkultura srednjega razreda
- **SUBKULTURA PROLETARSKIH TRADICIONALISTOV**: 'močan občutek skupnih delovnih izkušenj prispeva k občutku bratstva in solidarnosti'; geografska in družbena mobilnost sta majhni; ne prizadeva si doseči industrijskega cilja, zasledovanje kolektivnih ciljev, usmeritev v sedanost, poudarek na takojšnjem nagrajevanju
- **SUBKULTURA SREDNJEGA RAZREDA**: namenski pristop k življenju, poudarek na usmeritvi v prihodnost, odloženo nagrajevanje, splošna predstava o družbi – o razredu
- konec industrijskega delavca?

POBURŽOAZENJE

- ekonomski determinizem – povpraševanje po moderni tehnologiji in razvito industrijsko gospodarstvo oblikujeta stratifikacijski sistem

LUTONSKE RAZISKAVE – Goldthorpe, Lockwood, Bechofer, Platt – premožni delavec v razredni strukturi – novi delavski razred

- instrumentalna usmeritev – delo je preprosto sredstvo za služenje denarja za dvig življenjskega standarda
- instrumentalni kolektivizem premožnega delavca je nadomestil solidarniški kolektivizem tradicionalnega delavca (oboji stremijo k zasebnosti)
- napredovanje je za beloovratniškega delavca moralno pričakovanje
- premožni delavci niso privzeli vzorcev sociabilnosti srednjega razreda ⇒ privatizirani instrumentalist bo postopno nadomestil proletarskega tradicionalista ⇒ PEKUNIARNI ali denarni model – ni verjetno, da bi veliko število manualnih delavcev postalo del srednjega razreda
- normativna konvergenca ⇒ umik v zasebnost ⇒ instrumentalni kolektivizem

Stephen Hill – londonski pristaniški delavci: tako kot v Lutonu je tem delavcem prioriteta povečati življenjski standard

Fiona Devine – nov pogled na premožne delavce

- visoka stopnja geografske mobilnosti
- stališča delavcev opisujejo kot instrumentalni kolektivizem
- pekuniarni model – mislijo, da pripadajo množičnemu delavskemu/srednjemu razredu ⇒ ne bogati in ne revni
- fatalističen odnos do politike
- zavrača idejo o novem delavskem razredu: premožnim delavcem je narasel standard, vendar si še vedno želijo **EGALITARNO** družbo

G. Marshall, M. Newby, P. Rose in C. Vogler – stalnice v delavskem razredu

- cepitve v delavskem razredu

Ralph Dahrendorf – dezintegracija delavskega razreda – delavski razred vedno bolj heterogen in različen (nekvalificirani, polkvalificirani, kvalificirani delavci = manualni delavci)

- v 20. st. je prišlo do **RAZGRADITVE** dela

Roger Penn – zgodovinske delitve v delavskem razredu – socialna zaprtost sindikatov

Ivor Crewe – 'novi delavski razred': živijo na jugu, niso člani sindikatov, delajo v zasebnih podjetjih (stari del živi na severu)

C. Marshall, M. Newby, D. Rose in C. Vogler – večine in sektorske delitve – delavski razred je razdeljen na **SLOJE**

Dennis Warwick in Gary Littlejohn – delitve v rudarskih skupnostih

RAZREDNA ZAVEST

- potencial za razredno zavest upada (**Goldthorpe, Lockwood**), kar pa je v nasprotju s trditvijo **Westergaarda in Devina**, ki pravita, da se razredna zavest ohranja – skupne izkušnje so podlaga za razredno solidarnost
- razredna zavest pomeni, da se člani zavedajo izkoriščanja, imajo skupne interese in nasprotno skupino s katero so v konfliktu in jo zrušijo le s **KOLEKTIVNO RAZREDNO AKCIJO** ⇒ delavski razred postaja **RAZRED ZA SEBE**

NIŽJI SLOJI

Marxov pogled na nižje sloje:

- lumpenproletariat
- rezerva armada delovne sile – potrebna le v času konjunktur
- relativno presežno prebivalstvo, ki ima 4 kategorije:
 - o nestalno presežno prebivalstvo – nepolnoletni delavci (ko so polnoletni, so odpuščeni)
 - o latentno presežno prebivalstvo – kmetijski delavci, ki iščejo zaposlitev v urbanih področjih
 - o stagnirajoče presežno prebivalstvo – z neredno zaposlitvijo
 - o pauperizem – dejanski lumpenproletariat (prostitutke, klateži)

Charles Murray – razredno dno v ZDA in VB (JE razred)

Ralph Dahrendorf – razredno dno in erozija državljanstva (NI razred)

- razredno dno ima nezaželene kulturne značilnosti
- spremembe pri delu so vodile k razvoju razrednega dna
- pripadniki razrednega dna niso v celoti državljani, ker jim družba ne nudi ekonomske podpore in varnosti

Anthony Giddens – razredno dno in dvojni trg delovne sile

- razredno dno obstaja – kategorija delavcev, ki so na trgu delovne sile sistematično v slabšem položaju
- dvojni trg delovne sile:
 - o primarni – imajo stalno službo
 - o sekundarni – ti začenjajo oblikovati razredno dno ⇒ ženske in etnične manjšine
- konflikt med razrednim dnom in delavstvom
- **KRITIKA**: obstoj dvojnega trga je vprašljiv

Duncan Gallie – heterogenost razrednega dna

- zavrača Giddensovo teorijo **DVOJNE DELOVNE SILE**

W. Runciman – razredno dno kot upravičenci do podpor

- razvil je sedemrazredni model britanske strukture razrednega dna, ki temelji na razlikah v **NADZORU, LASTNIŠTVU IN TRŽNOSTI**

Wilson namesto izraza 'razredno dno' uporablja izraz 'reveži iz geta'

DRUŽBENA MOBILNOST V KAPITALISTIČNI DRUŽBI

- industrijske družbe so odprte z razmeroma nizko stopnjo zaprtosti
- 2 tipa družbene mobilnosti:
 - o INTRAGENERACIJA – družbena mobilnost v okviru ene generacije
 - o INTERGENERACIJSKA – družbena mobilnost med generacijami

David Blass – družbena mobilnost pred letom 1949

- v visokih statusnih kategorijah obstaja precejšnja raven samorekrutacije (oče ⇒ sin)
- družinsko poreklo pomembno vpliva na življenjske možnosti ⇒ čim višji je očetov status, tem več možnosti ima sin

Oksfordska študija mobilnosti – 1972 (v času gospodarske rasti)

- stopnje **ABSOLUTNE MOBILNOSTI** (skupna količina družbene mobilnosti) so visoke
- mobilnost je potekala bolj navzgor kot navzdol
- ta študija kaže na visoko stopnjo mobilnosti v delavskem razredu

- pojem **RELATIVNE MOBILNOSTI** se nanaša na **KOMPARATIVNE MOŽNOSTI** tistih, ki izhajajo iz različnih razredov, da sežejo posamezne položaje v družbeni strukturi
- s primerjavo relativne mobilnosti možnosti različnih generacij lahko določimo, ali je postala razredna struktura bolj odprta

PRAVILO RELATIVNEGA UPANJA 1:2:4

- **J. H. Goldthorpe**: po oksfordski študiji v času ekonomske krize ni bistvenih razlik v mobilnosti
- samorekrutacija elit – otroci bogatih vstopijo v isto elito
- spol in mobilnost:
 - pogledi **J. H. Goldthorpa** (družina je enota stratifikacije v industrijskih družbah) in **C. Payna** na spol in družbeno mobilnost:
 - kategorizacija žensk v študijah mobilnosti glede na razred njihovega moža
- alternativni pogledi dajejo prednost pristopu, ki temelji na razporejanju posameznikov po razredih glede na njihovo službo

Eseška študija mobilnosti

- razredno poreklo vpliva na žensko mobilnost prav tako kot na moško, čeprav so absolutni vzorci mobilnosti za oba spola različni, ker se ženske bolj kot moški koncentrirajo v določenih delih stratifikacijskega sistema
- spol ima močan vpliv na prve zaposlitve

Oblikovanje razredov in razredni konflikt

- **Frank Parkin** je obravnaval mobilnost navzgor kot **POLITIČNI VARNOSTNI VENTIL**, ki mnogim sposobnim in ambicioznim pripadnikom delavskega razreda omogoča, da izboljšajo svoj položaj. Posledica je, da se prepreči frustracije, do katerih bi lahko prišlo, če ne bi bilo možnosti za družbeno mobilnost
- tako mobilnost navzgor kot mobilnost navzdol vodita k temu, da krepita status quo: obe uvajata v družbene sloje konzervativne prvine; kaže, da obe slabita solidarnost delavskega razreda in zato zmanjšujeta intenzivnost razrednega konflikta

SPOL IN DRUŽBENI RAZRED

John Goldthorpe: družina je enota stratifikacije, razred povezuje s položajem družine na trgu delovne sile.

Posamezniki in družine kot enote stratifikacije (**Rose in Marshall**): Razredne akcije, ki se jih lotevajo ženske, so bolj pogojene z razredom njihove družine kot pa z njihovim lastnim razredom. Po drugi strani pa so razredne usode bolj pod vplivom razreda posameznice kot pa razreda njene družine. Posameznice imajo ne glede na poklic svojega moža manj možnosti za družbeno mobilnost navzgor.

SODOBNE TEORIJE STRATIFIKACIJE

Erik Olin Wright – neomarksistična teorija razreda

- rast srednjega razreda plačanih uslužbencev
- **Wright** v svoji zgodnji teoriji obravnava položaj malih delodajalcev kot **PROTISLOVNI RAZREDNI POLOŽAJ**
- zgodnja teorija – osnovni razredi:
 - o buržoazija
 - o proletariat
 - o mala buržoazija – enostavna blagovna proizvodnja
- revizija teorije:
 - o izkoriščanje namesto dominacije ⇒ neenaka razporeditev premožemnja
- nova tipologija razrednih položajev
 - o lastniki proizvodjalnih sredstev
 - o nelastniki proizvodjalnih sredstev
 - o mezdni delavci

John Goldthorpe – neoveberjanska teorija razreda

- sedem razredov je včasih združenih v tri
- **STORITVENI RAZRED** vsebuje le beloovratniške poklice in vključuje delodajalce in delojemalce
- **VMESNI RAZRED** tvori mešanica belih in modrih ovratnikov ter vsebuje male lastnike in samozaposlene kot tudi delojemalce
- **DELAVSKI RAZRED** sestoji iz zaposlenih modroovratniških delavcev
- razredni položaj izhaja iz položaja družine in ne posameznika – v praksi je položaj družine določen s položajem moškega hranilca

Goldthorpeva razredna shema je primernejša od Wrightove, ker jo je lažje operacionalizirati!

W. G. Runciman – razredna struktura, vloge in moč

- vloge in razredi – poklicne vloge
 - ekonomska moč ima 3 vire
- olastnina ali zakonska upravičenost do nekega dela premoženjskih sredstev
- onadzor ali pogodbeno pravica
- otržnost ali posedovanje lastnosti ali značilnosti
- kombinacija teh treh tipov določa razred!

SOCIOLOGIJA, VREDNOTE IN DRUŽBENA STRATIFIKACIJA (A. Gouldner)

- funkcionalizem konzervativna ideologija, marksizem (izkoriščanje, zatiranje) radikalna ideologija
- teorije stratifikacije temeljijo na ideologiji

ORGANIZACIJE IN BIROKRACIJA (5)

UVOD:

- ameriški sociolog **Amitai Etzioni**: 'naša družba je organizacijska družba'
- organizacije: družbene enote, ki so pretežno usmerjene v doseganje določenih ciljev
- moderne industrijske družbe se od predindustrijskih razlikujejo po številu, obsegu in obliki organizacij
- organizacije so postale prevladujoče institucije moderne družbe
- širjenje organizacij je povezano z vse bolj specializirano delitvijo dela, ki vodi k hierarhiji oblasti in sistemu pravil

- **Max Weber:** posebna oblika organizacij: birokracija ⇒ temeljna značilnost moderne industrijske družbe; ukvarja se s primerjavo med birokracijo in oblikami organizacije v predindustrijskih družbah.

MAX WEBER – BIROKRACIJA IN RACIONALIZACIJA

- Birokratske organizacije: prevladujoče institucije industrijske družbe
- **Weber** birokracijo pojmuje kot organizacijo, v kateri obstaja hierarhija plačanih uslužbencev s polnim delovnim časom, ki tvorijo verigo ukazovanja; zadeva administracijo, nadzor, upravljanje, usklajevanje zapletenega niza nalog
- Za razumevanje narave moderne družbe je bistveno poznavanje procesa birokratizacije

BIROKRACIJA IN RACIONALNO DELOVANJE

Celotno človekovo delovanje usmerjajo pomeni, glede na pomene je identificiral različne tipe delovanja:

- 1) afektivno ali emotivno delovanje – npr. izguba živcev
- 2) tradicionalno delovanje – temelji na uveljavljenem običaju
- 3) racionalno delovanje – jasna zavest o cilju. Za industrijsko družbo velja, da vse bolj prevladujejo racionalna dela ⇒ proces racionalizacije (birokracija je čisti primer tega procesa)

Birokracija je racionalno delovanje v institucionalni obliki

BIROKRACIJA IN NADZOR

- birokracija je tudi sistem nadzora ⇒ legitimni nadzor
- legitimnost temelji na pomenih
- oblika organizacijske strukture izhaja iz vrste legitimnosti, na kateri temelji
- tipi legitimnega nadzora: vsak ima svojo organizacijsko strukturo
 - 1) **KARIZMATIČNA OBLAST**
 - 2) **TRADICIONALNA OBLAST** (1. gospodinjstvo s spremstvom, 2. sistem vazalov)
 - 3) **RACIONALNO – LEGALNA OBLAST** (birokracija)

Idealni tip birokracije vsebuje naslednje prvine: službene dolžnosti, temelji na načelu hierarhije, deluje po predpisih, delo se opravlja po predvidljivih pravilih, uslužbenci so imenovani glede

na strokovno znanje in kvalifikacije, birokratsko upravljanje pomeni jasno delitev med zasebnim in službenim dohodkom. 'Strokovna premoč' birokracije:

idealnega tipa ne moremo v realnosti nikoli doseči ⇒ temu se je najbolj približala birokracija v moderni kapitalistični družbi, kjer je postala glavna oblika organizacijskega nadzora.

Izvajanje nalog v birokraciji: strokovnost, hitrost, nižji stroški, natančnost...

BIROKRACIJA IN SVOBODA

- omejevanje človekove svobode, ustvarjanje 'brezdušnih specialistov'
- proces racionalizacije je v birokraciji v bistvu **IRACIONALEN**
- birokracija je nujna za visoko industrializirano družbo ⇒ birokracija je najpopolnejša in najuspešnejša institucionalizacija oblasti
- prepuščenost države nevarno:
- v krizi birokrati ne bi znali reagirati
- upravljalna praksa prilagojena zahtevam kapitala – pod pritiskom bi se lahko birokrati na visokih položajih podredili zahtevam kapitala ⇒ temu se izognemo s strogim parlamentarnim nadzorom nad državno birokracijo – poklicni politiki morajo imeti najvišje položaje
- kršenje predpisov in norm (v nasprotju z **Webrom**) lahko poveča učinkovitost organizacij

MANJKA POLEMIKA Z WEBROM

Alvin W. Gouldner – stopnje birokratizacije: – študija primera

1. birokratska organizacija nekaterim nalogam bolj ustreza kot drugim (ni primerna za nepredvidljive operacije)
2. napredek birokracije ni neizogiben
3. sociologi naj se raje ukvarjajo z odkrivanjem družbenih procesov, ki povzročajo razlike v količini in vrsti birokracije, namesto da se ukvarjajo z utopično vizijo o ukinitvi birokracije

Tom Burns in G. M. Stalker (se strinjata):

2 idealna tipa organizacije:

MEHANICISTIČNA

- podobna Webrovemu modelu
- tok komunikacij je vertikalni: navodila tečejo navzdol, tok informacij je usmerjen navzgor (menedžerska hierarhija)
- ostra hierarhija
- primerna za stabilne družbe

ORGANSKA

- posameznik svoje znanje podredi doseganju ciljev organizacije
 - komunikacije temeljijo na posvetovanju in ne na ukazovanju
 - primerni za spremenljive okoliščine
 - fleksibilni, gibljivi
 - večja pripadnost članov
-
- organizacije so institucije, v katerih člani tekmujejo za status in moč
- 1) idealna oblika organizacij, ki bi v vsaki situaciji maksimizirala učinkovitost ne obstaja
 - 2) znotraj organizacij so skupine, ki sledijo svojim ciljem ⇒ ti se lahko razlikujejo od ciljev organizacij

ZATON BIROKRACIJE

- **Henry Mintzberg** ⇒ organizacije morajo biti manj birokratske, morajo iskati navdih v japonskih korporacijah
- o 5 delov organizacij (temeljne skupine, ki jih najdemo v organizacijah so):
 - **OPERATIVNO JEDRO** – tvorijo delavci
 - **STRATEŠKI VRH** – odgovoren za nadzor nad organizacijo, menedžerji
 - **SREDNJA RAVEN** – vezni člen med organizacijskim jedrom in vrhom, srednji menedžment in nadzorniki
 - **TEHNOSTRUKTURA** – oblikuje in načrtuje delo
 - **PODPORNO OSEBJE** – specialistične enot
- o 5 tipov organizacij:

- **ENOSTAVNA STRUKTURA** – najmanj zapleten tip organizacije; malo tehnostrukture in podpornega osebja, najpomembnejši del je strateški vrh; primer: samostojni podjetnik
- **MEHANIČNA BIROKRACIJA** – najbližje t.i. idealnemu tipu, tehnostrukture je najpomembnejši del; primer: pošta, avtomobilske tovarne, zapori, letalske družbe
- **PROFESIONALNA (STROKOVNA) BIROKRACIJA** – operativno jedro je najpomembnejši del; primer: zdravniki, računovodje, socialni delavci
- **ODDELČNA OBLIKA** – tipična za velike organizacije, ki so razdeljene po oddelkih
- **ADHOKRACIJA** – ogroža nadvlado birokracije; temelji na teamih (visoko kvalificirano osebje), ki pogosto spreminjajo obliko, osebje in odnose med njimi

Namen adhokracije je razvijanje inovacij, novih idej in reševanje nenadnih problemov; podporno osebje igra odločilno vlogo;

Tipi organizacij, kjer je adhokracija nekaj običajnega: svetovalne in oglaševalske firme, inženirska podjetja, ki proizvajajo prototipe

- niso hierarhične
- ne vodijo dejavnosti svojih članov prek sistema formalnih pravil
- primerne za hitro spreminjajoče in nepredvidljivo okolje, v katerem so potrebne stalne inovacije
- omejitve adhokracije pri izvrševanju navadnih in rutinskih nalog niso tako učinkovite
- **Mintzberg** vidi adhokracijo kot edino obliko za tiste, ki verjamejo v več svobode in manj birokracije in kot strukturo za populacijo, ki je vedno bolj izobražena

- **Steward R. Clegg:**

organizacije ne oblikujejo samo brezosebne tržne sile, pomembna sta lahko tudi življenjski slog in kultura družbe. Nasprotuje podsocializiranemu in nadsocializiranemu pogledu na organizacije.

Podsocializiran pogled: vrednote, prepričanja in življenjski slog tistih, ki delajo v organizacijah imajo malo vpliva: organizacije vodijo zunanji dejavniki, tehnologija in svetovni trgi.

Nadsocializiran pogled: organizacije so v celoti proizvod vrednot, prepričanj in življenjskih slogov ljudi, ki delajo v organizacijah

- razvite kapitalistične nacije stopajo v novo obdobje

– **POSTMODERNOST**

- niz postmodernih teženj k preoblikovanju organizacij: dediferenciacija
- o diferenciacija ⇒ v modernih družbah je delo vedno bolj specializirano
- o dediferenciacija ⇒ nasproten proces, opravila so spet združena ⇒ človekovo delo in vloga znotraj organizacij bolj raznolika in manj specializirana
- vzroki za postmoderne organizacije: svetovna gospodarska kriza v 70. letih 20. stol.
- razlikovanje moderne in postmoderne organizacije

Paul Thompson; **KONEC BIROKRACIJE?**

- centralizacija, moč, nadzor: strinja se, da v organizacijah prihaja do določene decentralizacije odločanja
- zelo kritičen do tistih, ki so nakazovali možen zaton birokracije
- dokazuje, da je birokratizacija univerzalna tendenca v moderni organizaciji (in državi), ki zahteva izvršitev zapletenih nalog glede na pravila in norme
- novi poudarki na korporativni kulturi spodbujajo zaposlene, da se s čustvi vključijo v svoje delo in da 'ljubijo svoje podjetje'

BIROKRACIJA IN DEMOKRACIJA

MARKSISTIČNI POGLEDI

Graham Salaman: 'avtonomija, ki je dovoljena profesionalcem v organizacijah ponavadi ni v nasprotju z doseganjem ciljev organizacije

Peter Armstrong: 'profesionalci v kapitalističnih organizacijah služijo interesom kapitalističnega razreda, s tem pa tudi samim sebi'

ORGANIZACIJE – INTERAKCIONISTIČNI POGLED

- delovanja ne določajo v celoti zunanje sile, namesto tega ga v veliki meri določajo pomeni, ki jih akterji pripisujejo predmetom, dogodkom in delovanjem ← David Silverman

Erwin Goffman – totalne institucije:

- ponižanje – **MORTIFIKACIJA JAZA**
 - 5 načinov prilagajanja življenja v institucijah:
 - 1) situacijski umik: umik pozornosti od vsega, razen od dogodkov, ki obkrožajo njihova telesa – minimizirajo interakcije
 - 2) infrasingentna drža (drža nesprejemanja): gojenci odločno zavračajo sodelovanje z osebjem, kažejo trajno sovraštvo do institucije
 - 3) kolonizacija: gojenci postanejo institucionalizirani, trdijo, da bi ostali, ko pride dan odpustitve
 - 4) konverzija: p. izvaja svojo vlogo
 - 5) playing it cool: največje možnosti, da zapustijo institucijo duševno in telesno nepoškodovani – izogibanje problemom
 - Goffmanova analiza totalnih institucij poudarja razumevanje delovanja v odnosu do pomenov
- Predinstitucionalna izkušnja in prilagajanje (pomemben vpliv na načine adaptacije znotraj totalnih institucij:

John Irwine: študija o zaporniškem življenju v Kaliforniji:

Identitete, ki jih zaporniki prinesejo s seboj v zapor:

Tatovi: vidijo sebe kot profesionalne kriminalce, družba na splošno pokvarjena

Narkomani: pripadnost kriminalni identiteti ni tako močna, odvisni so od opiatov.

Prilagoditve na zaporniško življenje:

- odsedeti svojo kazen
- paberkovanje – posameznik je pripravljen se izboljšati

Odpor proti totalnim institucijam

Cohen in Taylor razlikujeta 5 vrst upiranja:

1. **SAMOZAŠČITA** – gojenec zavrača etikete, ki mu jih pripisujejo
2. **BOJEVANJE ZA SVOJE PRAVICE**
3. **POSKUS POBEGA**
4. **GLADOVNA STAVKA**
5. **KONFRONTACIJA** – zaporniki uničujejo lastnino ali prevzamejo nadzor nad deli zapora

Organizacije kot pogodbeni red (Strauss in sodelavci) – BOLNICA

- niti pravila, niti družbene vloge niso stalne in nespremenljive ⇒ organske strukture se stalno spreminjajo
- pravila sama po sebi so zelo malo vplivala na delovanje bolnice (vsak primer je edinstven) ⇒ drugotnega pomena
- interakcija in pogajanje znotraj organizacij
- menijo, da to velja za vse organizacije ⇒ kritika **Johna Hughesa**: dvomi o širši uporabnosti te teorije

Organizacije – dialektični pogled ⇒ izhaja iz interakcionizma, vendar sodi v okvir marksističnega pogleda – **Kenneth Benson**

Dialektika (prvi uporabil Hegel, razvil **Marx**) se nanaša na procese, kjer spremembe izhajajo iz napetosti in konfliktov med nezdružljivimi silami.

Organizacije nikoli ne delujejo popolnoma gladko, brez napetosti ali konflikta ⇒ vedno so nasprotja, kar pa ustvarja potencial za spremembe ⇒ nasprotja ogrožajo dolgoročno stabilnost v organizacijah

Benson se strinja s **Straussom**: organizacije se neprestano spreminjajo, so nestabilne, vsi člani imajo nekaj vpliva na spremembe, vendar pa priznava, da le do določene mere temeljijo na pogodbenem redu.

PROBLEM ORGANIZACIJ

Blau: v moderni družbi ne bi bilo mogoče doseči demokratičnih ciljev brez birokratskih organizacij, ki jih izvršujejo ⇒ enakost pred zakonom ⇒ organizacije se vse bolj izmikajo javnosti in spodkopavajo demokracijo ⇒ velik problem zahodnih industrijskih družb.

SOCIOLOŠKA TEORIJA (14)

UVOD:

Strukturalne teorije in teorije družbenega delovanja (Weber):

FUNKCIONALIZEM

EMILE DURKHEIM:

- člane družbe omejujejo **DRUŽBENA DEJSTVA**
- družbeni red (homo duplex)
- kolektivna zavest (sili posameznika, da deluje glede na zahteve družbe), družbena stabilnost
- religija integrira družbene skupine
- grožnje družbene solidarnosti – egoizem in anomija, ki zmanjšujeta nadzor

TALCOTT PARSONS

- vrednotni konsenz iz skupnih vrednot ⇒ skupni cilji ⇒ družbeno ravnovesje (stabilen sistem) ⇒ stanje družbenega ekvilibrija
- vsak družbeni sistem ima 4 temeljne funkcionalne predpogoje:
 - o **ADAPTACIJA** (sistem in okolje)
 - o **DOSEGANJE CILJEV**
 - o **INTEGRACIJA** nanaša se predvsem na urejanje konflikta
 - o **VZDRŽEVANJE VZORCEV** – vzdrževanje temeljnih vzorcev vrednot
- proces družbenih sprememb kot 'giblivi ekvilibrij' ⇒ kot proces družbene evolucije, ki vključuje družbeno diferenciacijo ⇒ s sistemom posplošenih vrednot se ohranjata družbena integracija in red navkljub družbeni diferenciaciji

ROBERT K. MERTON

- problem funkcionalne enotnosti – 3 predpostavke
 - o postulat (problem) funkcionalne enotnosti družbe ⇒ dvomljiva v kompleksnih, visoko diferenciranih družbah
 - o postulat univerzalnega funkcionalizma ⇒ inst. poz. funkcije; vsak dej družbe je lahko funkcionalen, nefunkcionalen, disfunkcionalen: kulturne oblike, ki se ohranjajo, imajo ravnovesje funkcionalnih posledic
 - o postulat nepogrešljivosti – religija (**Davis & Moore**) ⇒ funkcionalni ekvivalent ali funkcionalne alternative

FUNKCIONALIZEM – KRITIKA

- teleološka razlaga pravi, da obstajajo deli sistema zaradi koristnih posledic, ki jih imajo za sistem kot celoto
- ohranjanje učinkov – družbena institucija se ohranja, ker so njeni učinki za družbo koristni
- vrednotni konsenz in družbeni red
- o vrednotni konsenz je predpostavljen in ni dokazan; ni nujno, da vodi v družbeni red
- človeško vedenje je prikazano kot determinirano s strani sistema – namesto da bi ljudje ustvarjali družbeni svet v katerem živijo, se gleda nanj kot na stvaritev sistema; človeštvo upodobljeno kot avtomat, ki ga nadzira sistem
- zanemarja prisilo in konflikt – osrednji in sestavni del samega sistema

NOV POGLED NA FUNKCIONALIZEM

Družbeni deli so medsebojno odvisni, družbene institucije obstajajo in imajo svoje učinke, družba je strukturirana, družbena struktura usmerja človeško vedenje

KONFLIKTNI POGLEDI – navdihujejo v delih **Webra in Marxa**

- tekmovanje skupin

MARKSIZEM

- zgodovinski pogled temelji na dialektiki (konflikt med protislovji) in daje prednost ek. dejavnikom ⇒ dialektični materializem
- **Hegel** razvil idejo dialektične spremembe
- protislovja in konflikti v ekonomski sistem so tisti, v katerih se nahaja ključna gonilna sila družbene spremembe
- **Marx**: prvo zgodovinsko dejanje je proizvodnja materialnega življenja
- protislovja najdemo v ekonomski bazi družbe
- **ODTUJITEV ALI ALIENACIJA**: v njej se zdi človekove stvaritve kot tuji objekti ⇒ višek v kapitalizmu; človek mora izkoreniniti vire odtujitve v ekonomski bazi; odtujitev je posledica človekovih aktivnosti in ne zunanjih sil
- produktivno delo je primarna človekova dejavnost
- radikalna sprememba v ekonomski bazi vključuje konec odtujitve
- komunizem – radikalna sprememba se zgodi, ko se razred preoblikuje iz 'razreda po sebi' v 'razred za sebe'
- odnos med razredi je odnos antagonizma in konflikta
- dvorazredni model (vladajoči in podrejeni)
- diktatura proletariata

- ekonomski determinizem – osrednji problem marksizma: **Marx** strogi pozitivist, ki vidi vzročnost z vidika ekonomskih sil; ideja dialektike vključuje vpliv med različnimi deli družbe
 - **NEOMARKSIZEM**: zmanjšuje vlogo ekonomije, več pomena daje kulturnim in ideološkim vidikom družbe
 - **Antonio Gramsci**
 - **Frankfurtska šola** in **Jürgen Habermas** ⇒ legitimacijska kriza ⇒ pozni kapitalizem
 - Konfliktna teorija – izvor v delu **Maxa Webra**
 - o Webrovi pogledi na razrede, statusne skupine in stranke
 - o **Weber** – protestantska etika in duh kapitalizma
 - o **Marx** – polarizacija razredov
 - o **Durkheim** – družba obstaja neodvisna od posameznikov, ki jo tvorijo
 - **Ralph Dahrendorf** – Oblast in konflikt
 - o postkapitalizem
 - o konflikt je povezan z oblastjo
 - o obstoj številnih kvaziskupin ali potencialnih skupin, ki bi lahko bile med seboj v konfliktu, nekatere so med seboj povezane
- KRITIKA:** Marxova teorija ni več uporabna v sodobnih družbah; družbo ustvarjajo ljudje s svojim lastnim delovanjem

INTERPRETATIVNI POGLEDI IN TEORIJE DRUŽBENEGA DELOVANJA

Max Weber – družba je razdeljena v družbene razrede

- sociološko preučevanje se mora osredotočati na družbeno delovanje ⇒ to je delovanje posameznika in mu oseba pripisuje pomen
- ekonomija in družba
- aktualer Verstehen je razumevanje, ki temelji na delovanju
- erklarer Verstehen = razlagalno razumevanje
- vzročne razlage
- birokracije – institucije, ki neposredno nadzirajo in usmerjajo človeško vedenje ali družbeno delovanje
- zavrača enostranski materializem in enostranski idealizem marksizma ⇒ pomembni tako materialni dejavniki kot verovanja
- **KRITIKA:** obtoževali so ga metodološkega individualizma

SIMBOLIČNI INTERAKCIONIZEM

John Dewey, William I. Thomas, George Herbert Mead

G. H. Mead (jezik, obstoj skupnih simbolov)

- simboli, simbolna interakcija

- o simboli nudijo sredstva s katerimi stopajo ljudje v smiselne interakcije s svojim naravnim in družbenim okoljem
 - proces prevzemanja vlog pomeni, da ena oseba lahko prevzame vlogo druge tako, da si zamišlja osebo s katero je v interakciji; v tem procesu se razvija koncept jaza, ki ima 2 vidika
 - ' me ' – socialni jaz
 - ' I ' – individualni jaz
- Predstava o jazu je naučena.

- play stopnja – otroci igrajo vloge, ki niso njihove
- games stopnja ⇒ posplošeni drugi – pri igri začnejo otroci gledati nase z vidika različnih udeležencev. Pri tem se vidijo z vidika

POSPLOŠENEGA DRUGEGA

- družbene vloge se nenehno spreminjajo
- posameznik in družba sta neločljiva

Herbert Blumer

- temeljne premije simboličnega interakcionizma
- o družba kot nenehen proces interakcij

Fred Davis

- preučevanje: invalidnost in družbena interakcija ⇒ zanikanje deviantnosti in normalizacija

KRITIKA S. INTERAKCIONIZMA

- preučevanje človeške interakcije v vakuumu
- norme kot dane (izvor = ?)
- izvor pomenov
- **Leon Shaskolsky**: 'interakcionizem je v veliki meri odraz kulturnih idealov ameriške družbe'

FENOMENOLOGIJA

Edmund Husserl (⇒ klasifikacija pomenov je v celoti produkt človeškega duha); v sociološki smeri **Alfred Shutz**

- osmišljanje čutnega izkustva
- razumevanje pomena pojava (fenomena)
- **A. Shutz** (o naravi družbe le razmišlja): ljudje razvijajo tipizacije, s katerimi komunicirajo, znanje je skupno (zdravorazumsko znanje); vsak posameznik ima edinstven življenjepis, družba je javna zmešnjava posameznih izkustev, ki nimajo nobene jasne oblike ali forme
- akter in delovanje – ljudje imajo s svojimi dejanji možnost, da spreminjajo – reproducirajo svet okoli sebe

- skuša rešiti spor med **DETERMINISTI** (človekovo vedenje v celoti določajo zunanje sile) in **VOLUNTARISTI** (ljudje imajo svobodno voljo in delujejo kot želijo)
- **KRITIKA (Archer):**
 - o preveč tesno je povezal strukturo in delovanje
 - o preveliko poudarjanje zmožnosti akterjev, da spreminjajo strukture s spreminjanjem vedenja

DVOJNOST STRUKTURE pomeni, da strukture omogočajo družbeno delovanje, hkrati pa družbeno delovanje ustvarja prav te strukture.

V družbenem življenju poznamo 2 obliki struktur:

- **PRAVILA** – postopki, ki jim posamezniki sledijo
- **RESURSI:**
 - o **ALOKATIVNI RESURSI**
 - o **AVTORITATIVNI RESURSI**

Manjka politično povezovanje strukturalnih pristopov in teorij družbene ureditve (**Giddens**)

POSTMODERNIZEM

- v sodobnih družbah se začenjajo ali že potekajo **BISTVENE** spremembe
- družbe gredo skozi različne stopnje in imajo neki koncept modernosti = stopnja, ki je logična predhodnica postmodernosti
- prepričanja v napredek in vera v znanost sta značilnosti modernega življenja
- izvor modernih načinov mišljenja vidimo v razsvetljenstvu
- postmodernizem (doba, v kateri je možno vse) ⇒ arhitektura
- **Jean Francois Lyotard** ⇒ vidi ljudi osvobodjene z raznovrstnostjo in pluralnostjo
- pojem jezikovnih iger – življenje je organizirano okrog njih, služijo opravičevanju in legitimiziranju vedenja ljudi v družbi
 - o osnovna jezikovna igra je **ZGODBA**
 - o znanost sloni na **METAZGODBAH**, zgodbah, ki dajejo zgodbam smisel
- v postmodernizmu se razvije nezaupanje do metazgodb
- postmoderna doba ima 2 značilnosti:
 - o iskanje resnice se opušča, ker pridejo označevalne jezikovne igre na slab glas
 - o označevalne jezikovne igre se nadomestijo s **TEHNIČNIMI** jezikovnimi igrami
- večina postmodernega razvoja znanosti zadeva komunikacijo, jezik...

Jean Baudrillard

- o ljudje kot ujetniki – TV nas je pripeljala v položaj, v katerem ni več mogoče razločevati med podobo in realnostjo
- o družba se je odmaknila od tega, da bi temeljila na proizvodnji ali da bi jo oblikovale ekonomske sile
- o delo Simulacije – razprava o pojmu postmodernizem
- o imidž je vse, realnost ni nič
- o znaki v človeški kulturi so šli skozi 4 stopnje
 - 1) znaki (besede) so odraz osnovne realnosti
 - 2) podobe postanejo popačenje resnice
 - 3) znak prikriva odsotnost neke osnovne realnosti
 - 4) znak nima nobene zveze z nobeno realnostjo ⇒ je svoj lasten čisti

SIMULAKRUM

- primeri simulakrov:
 - o Disneyland – popoln model simulakruma
- prevlada znakov v sodobni družbi teži k uničevanju osnovne realnosti
- moč je izginila
- **KRITIKA:** njegovo pisanje je zelo abstraktno

David Harvey – marksizem in postmodernizem (vpliva na vlade, razvoj političnih in družbenih gibanj)

- **David Harvey:** skeptičen do uporabe pojma postmodernizem
- poudarja človeške dejavnike, ki vplivajo na družbene spremembe
- v jedru zahodnih družb ostaja kapitalističen ekonomski sistem (3 značilnosti):
 - o kapitalizem temelji na rasteh in krizah, ki so neizogibne – postmodernizem je ena izmed njih
 - o dinamika razrednega boja
 - o dinamičnost kapitalizma

V KAPITALIZMU VEDNO OBSTAJA MOŽNOST SPREMEMB!!!

- za premik od modernizma k postmodernizmu je značilna sprememba k 'fleksibilni akumulaciji' ⇒ vključuje nagle spremembe v trgih delovne sile, proizvodih in vzorcih potrošnje
- ekonomske spremembe so podlaga kulturnih, političnih in družbenih sprememb
- mešanje svetovnih kultur
- družba je resnična in se ne sestoji samo iz jezikovnih iger in simulakrov
- **David Harvey** zavrača prepričanje mnogih postmodernih teoretikov, da bi morali opustiti razsvetljene projekte